

บริบทการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยบนเส้นทางสองแพร่ง

สุวิทย์ คงสงค*

ความนำ

ความต้องการของมนุษยชาติที่ต้องการทำให้ชีวิตดีขึ้นหรือเจริญขึ้น (Growth) หากย้อนกลับไปศึกษาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมันโบราณ มนุษย์เริ่มมีทัศนคติที่ชัดเจนต่อการพัฒนา และการพัฒนาได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรปราวช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 แนวคิดในการพัฒนาจึงถูกไขเป็นเครื่องมือทางอุดมการณ์ สำหรับการสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มประเทศทุนนิยมเสรี โดยเฉพาะประเทศเกิดใหม่ที่ไม่นิยมแนวทางโซเวียต หรือกลุ่มสังคมนิยมเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการแบ่งกลุ่มเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งต่อมาภายหลังได้เปลี่ยนมาเรียกประเทศโลกที่สาม และจากนั้นในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วก็ได้เปิดให้มีการเรียนการสอนด้านการพัฒนาเศรษฐกิจในชื่อวิชาเศรษฐศาสตร์

นักวิชาการและนักเศรษฐศาสตร์ชาวตะวันตกได้ให้ความสนใจและให้ความสำคัญแก่ประเทศโลกที่สามมากขึ้น แต่พวกเขายังขาดความเข้าใจในบริบททางสังคมของประเทศโลกที่สาม โดยเฉพาะมิติด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากกลุ่มประเทศโลกที่สามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งมีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิง

กับกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม หรือประเทศที่เรียกตัวเองว่าพัฒนาแล้ว ที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเป็นหลัก นักวิชาการเหล่านี้จึงได้นำเอาแผนมาแชล หรือมาแชล แพลน (Marshall Plan) ประสบการณ์ที่สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นด้านเทคนิคหรือด้านการเงิน เพื่อช่วยเหลือฟื้นฟูประเทศต่าง ๆ ในยุโรปหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง มาเป็นแม่แบบ (Model) ในการพัฒนาประเทศโลกที่สามหรือประเทศกำลังพัฒนา (ปรีชาเปี่ยมพวง ศุภสันต์ และคณะ, 2549)

แนวคิดการพัฒนา

สำหรับแนวคิดการพัฒนา และทิศทางการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศโลกที่สามในช่วงแรก ๆ ก่อนข้างจะได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของรอสทาว (Walt Rostow) อย่างมาก จากทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น (The stage of economic growth: A non-communist manifesto, 1960) และรอสทาวเองก็ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากประสบการณ์การทำงานในกองทุนฟื้นฟูเศรษฐกิจของยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากเขาทำงานในกระทรวงต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

* อาจารย์ ภาควิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

เขามีตำแหน่ง เป็นผู้ช่วยเลขาธิการบริหารองค์การเศรษฐกิจรวมของกลุ่มประเทศยุโรป รอสทาวได้แบ่งการพัฒนาทางสังคมออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. สังคมดั้งเดิม (Traditional society) เทคโนโลยีต่ำ วิทยาศาสตร์ยังไม่ก้าวหน้าโครงสร้างทางสังคมเป็นชนชั้นแบบดั้งเดิม ประชาชนประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลัก สถานะทางเศรษฐกิจอยู่ดีกินดี และมีความเป็นอยู่อย่างพุ่มเฟือย เพราะมีทรัพยากรเหลือใช้

2. ขั้นเตรียมการ (Pre-conditions for take-off) เป็นการลงทุนทางโครงสร้างพื้นฐานอย่างกว้างขวาง เช่น ปรับปรุงถนนหนทาง และพัฒนาการคมนาคม เพื่อขนถ่ายสินค้าภาคการเกษตรที่กำลังขยายตัวของสินค้าทั้งขาเข้าและขาออก

3. ขั้นเริ่มขยายตัว (Take-off stage) เป็นการลงทุนที่เพิ่มขึ้น เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลักโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และการเมืองให้เกิดขึ้นในการลงทุนสุทธิอย่างน้อย 10% ของค่า GDP (Gross domestic product) หรือผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

4. การเร่งรัดขยายตัว (Drive to maturity stage) ได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ และทางด้านวิทยาศาสตร์มีความเจริญก้าวหน้า มีการสร้างแผนใหม่ในการจัดสรรการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบแรงงานได้เปลี่ยนจากแรงงานที่ไร้ฝีมือ (Unskilled) เป็นแรงงานที่มีฝีมือ (Skillful) สังคมต้องการสร้างสิ่งใหม่ ๆ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง แต่ค่อนข้างจะมีปัญหาเรื่องการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม

5. ขั้นอุดมสมบูรณ์ (Stage of high mass consumption) ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี การอุปโภค และบริโภคอุดมสมบูรณ์ มีการจ้างงาน

เต็มที่ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกมั่นคงต่อการดำรงชีพ

จากแนวคิดของรอสทาวที่กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นได้ว่าทุกสังคมต้องพัฒนาตาม 5 ขั้นตอน หมายความว่าทุกสังคมต้องผ่านแต่ละขั้นก่อนก่อนจะพัฒนาเป็นขั้นสุดท้าย แต่แนวคิดของรอสทาวจะไม่สอดคล้องกับสังคมที่เจริญมาก่อน ฉะนั้น ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจของรอสทาวจึงเป็นการพัฒนาที่มีลักษณะเป็นเส้นตรง (Linear evolutionism)

นอกจากทฤษฎีการพัฒนาแบบขั้นตอนของรอสทาวแล้ว ยังมีทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจอื่น ๆ อีก เช่น ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง (Structural change) ซึ่งมีแนวความคิดว่า ระบบการผลิตของประเทศด้อยพัฒนามีลักษณะเป็นทวิลักษณ์ (Dualistic two-section model) กล่าวคือระบบการผลิตภาคการเกษตรแบบดั้งเดิมในประเทศด้อยพัฒนานั้น มีแรงงานเพียงพอต่อการพัฒนาระบบอุตสาหกรรมที่มีระบบการผลิตที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย และสามารถสะสมทุนได้ ดังในหนังสือชื่อ Development of the labour surplus economy (1964) ของ Gustav Ranis และ John C. H. Fei กล่าวว่า แรงงานแฝงในภาคเกษตรที่เป็นแรงงานส่วนเกิน สามารถส่งเข้าสู่ภาคการผลิตในอุตสาหกรรมโดยไม่กระทบต่อภาคการผลิตในภาคเกษตรกรรม แรงงานส่วนเกินดังกล่าว สามารถจ้างในราคาถูก และจะเป็นกำลังสำคัญในการเพิ่มผลผลิตในภาคอุตสาหกรรม ดังนั้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมจะส่งผลในทางบวกต่อการผลิตเกษตรกรรม (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ, 2549)

จากแนวคิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นับว่า

